

**БИБЛИОГРАФИЯ КРИМОВЕДЕНИЯ / ПОД РЕД. А.А.НЕПОМНЯЩЕГО. –
Вып.1–14. – К.; Симферополь, 2004–2011**

**Бібліобіографія кримознавства / За ред. А.А.Непомнящего. –
Вип.1–14. – К.; Симферополь, 2004–2011**

Сучасний стан українського історіографічного процесу, який зберігає ще чимало рис традиціоналістського історієписання XIX–XX ст., вимагає пошуку адекватних інтелектуальним викликам форм та методів конструювання історіографічного простору. Особливо актуально це не лише в масштабах цілої держави та її «політики історичної пам'яті», але й у вертикальному розрізі – формуючи якісно нову історіографічну реальність у регіональному та локальному вимірах. Тож на порядок денний виходить завдання вибудовування рівнозначних регіональних «історіографічних відповідей» із погляду використання всього асортименту сучасних методологій, і, що не менш важливо, з позиції якісних новацій в організації самого наукового процесу.

У цьому контексті доречно звернути увагу на цікавий у багатьох аспектах історіографічний досвід, що реалізується впродовж останнього десятиліття в кримському регіоні. Ідеться про продовжувану серію наукових праць «Бібліобіографія кримознавства», яка видається з 2004 р. за ініціативою й науковою редакцією доктора історичних наук, професора Таврійського національного університету ім. В.І.Вернадського Андрія Анатолійовича Непомнящего. В основі її лежить ідея відновлення забутих імен подвижників вивчення історичного минулого Кримського півострова. У книгах, що вже побачили світ у рамках серії, реалізується багатоаспектна локальна історична реконструкція окремого регіону перш за все в історіографічному, історико-персонологічному та культурологічному вимірах.

Тематична спрямованість, стилістика викладу та просвітницькі завдання серії продовжують кращі традиції історіографії Північного Причорномор'я XIX – початку XX ст., крокуючи в руслі таких відомих видань, як «Записки Імператорського Одеського товариства історії та старожитностей», «Відомості Таврійської вченої архівної комісії» та ін. Тим самим серія «Бібліобіографія кримознавства» виконує ще одне надважливе завдання, слугуючи своєрідним інтелектуальним «містком» між двома епохами.

Утім, при збереженні загальних культурно-просвітницьких установок із працями попередників, інтелектуальна матриця проекту істотно відрізняється від видань дореволюційної доби. Насамперед це обумовлено відмінностями в методології та організації наукових досліджень, адже на відміну від позитивістської історіографії XIX – початку XX ст. книги серії здебільшого побудовані за проблемно-дослідницьким принципом. Кожен випуск по суті є фундаментальним дослідженням конкретної маловивченої проблеми історії та історіографії Криму. У науково-організаційному плані випуски відрізняються ще більш помітною унікальністю й новизною з огляду на те, що дореволюційні видання з історії півострова здебільшого являли собою або тематичний ряд публікацій окремих видатних ентузіастів, наприклад А.І.Маркевича, або ж продукт колективних зусиль членів учених товариств, губернських архівних комісій тощо.

Натомість рецензована серія заснована, як видається, на абсолютно іншому принципі – широкій репрезентації дослідницької діяльності конкретної наукової школи, у даному випадку кримознавчої. Судячи з усього, саме з позицій цієї важливої обставини серія «Біобібліографія кримознавства» вже зайняла свою особливу нішу в інтелектуальному просторі Криму. Можна назвати чимало імен його відомих істориків, але до кінця XX ст. ми не мали прецедентів становлення та розвитку «справжніх», так би мовити, наукових шкіл із кримознавчих студій, адже книжковий ряд, що належить одному, навіть дуже «плодовитому», дослідникові не може замінити собою праці наукової школи, яка символізує відтворення інтелектуальних дискурсів та ретрансляцію історичної інформації від одного покоління до іншого. На нашу думку, започаткований А.А.Непомнящим видавничий проект ефективно виконує ці функції.

В інформаційному плані випуски серії «Біобібліографія кримознавства»¹ відрізняються найширшим діапазоном. Хронологія ж досліджень охоплює період від кінця XVIII ст. до другої половини XX ст., тобто понад 200 років кримської історії. Більшість книг присвячена проблемам розвитку історичного краєзнавства (вип.3–5, 7, 10, 12–13), етнографічних (вип.2, 6, 9), пам'яткоохоронних (вип.11), статистичних (вип.1) досліджень, адміністративної діяльності (вип.8), історичної мемуаристики (вип.14).

Провідне місце в тематиці серії займає історична біографістика, причому як в індивідуальному, так і колективному ракурсах. Окремим дічам присвячено вип.3, 8–9. Просопографічний характер мають вип.1–2, 4, 6–7, 12–13. У капітальному двотомнику А.А.Непомнящого сформовано найбільш репрезентативний на сьогодні колективний портрет дослідників кінця XVIII – середини XX ст. Зокрема, ґрунтовно висвітлено внесок таких подвижників-кримознавців, як В.Ф.Зуєв, І.-Г.Георгі, П.І.Кешпен, М.Н.Мурзакевич, А.Л.Бертъе-Делагард, І.А.Линниченко, В.В.Григор'єв, І.Н.Березін, Н.І.Веселовський, Ф.Ф.Лашков, В.Д.Смирнов, А.Н.Самойлович.

¹ Бобков В.В. Статистики Таврической губернии (XIX – начало XX века): Биобиблиограф. указ. – Симферополь, 2004. – 302 с. (сер. «Биобиблиография кримведения», вып.1); Мусаева У.К. Подвижники крымской этнографии, 1921–1941: Историографические очерки. – Симферополь, 2004. – 214 с. (сер. «Биобиблиография кримведения», вып.2); Непомнящий А.А. Арсений Маркевич: страницы истории крымского краеведения. – Симферополь, 2005. – 432 с. (сер. «Биобиблиография кримведения», вып.3); Кармазина Н.В. Нариси розвитку історичного краєзнавства в Криму (1954–1991 рр.). – Симферополь, 2005. – 177 с. (сер. «Биобиблиография кримведения», вып.4); Историческое краеведение Крыма на рубеже столетий: вопросы истории кримведения и охраны памятников: Сб. науч. тр. в честь 150-летия со дня рождения А.И.Маркевича (сер. «Биобиблиография кримведения», вып.5) // Учёные записки Таврического национального университета им. В.И.Вернадского: Сер. «История». – Симферополь, 2005. – Т.18 (57), №1, спецвыпуск. – 228 с.; Волкова С.А. Чехи на Півдні України (друга половина XIX – перша третина XX ст.). – Симферополь, 2006. – 160 с. (сер. «Биобиблиография кримведения», вып.6); Непомнящий А.А. Подвижники кримведения. – Симферополь, 2006. – Т.1. – 324 с. (сер. «Биобиблиография кримведения», вып.7); Бобкова О.М. А.Я.Фабр: портрет администратора на фоне эпохи. – К., 2007. – 321 с. (сер. «Биобиблиография кримведения», вып.8); Мусаева У.К. Народный учитель: документальный очерк деятельности выдающегося крымскотатарского просветителя Усеина Боданинского. – Симферополь, 2007. – 240 с. (сер. «Биобиблиография кримведения», вып.9); Кангешева Э.М. Кримведение на страницах тюркоязычных периодических изданий крымскотатарской диаспоры. – К.; Симферополь, 2007. – 424 с. (сер. «Биобиблиография кримведения», вып.10); Охрана и изучение памятников истории и культуры в Крымской АССР: исследования и документы / Авт.-сост. А.В.Хливнюк. – Симферополь, 2008. – 240 с. (сер. «Биобиблиография кримведения», вып.11); Непомнящий А.А. Подвижники кримведения: В 2 т. – Симферополь, 2008. – Т.2: Taurica Orientalia. – 600 с. (сер. «Биобиблиография кримведения», вып.12); Севастьянов А.В. Десять лет на службе краеведения: Российское общество по изучению Крыма (1922–1932). – К.; Симферополь, 2010. – 255 с. (сер. «Биобиблиография кримведения», вып.13); Громенко С.В. Stepy, morze i góry: Польские путешественники конца XVIII – начала XX вв. о Крыме. – Симферополь, 2011. – 304 с. (сер. «Биобиблиография кримведения», вып.14).

У цьому ж ключі виконано низку інших досліджень, що побачили світ у книжковій серії. Зокрема, у монографії С.В.Громенко представлено просопографічний портрет польських мандрівників кінця XVIII – початку XX ст.

Таким чином, у результаті реалізації видавничого проекту відбувається не просто відтворення пласта біоісторіографічних студійовань на регіональному рівні, а самі ці дослідження виходять на якісно нові горизонти світопізнання, будучи безумовно успішною спробою створення «колективної біографії» представників наукових співтовариств, що займалися вивченням Криму з кінця XVIII по XX ст. включно. Спробою, якій на сьогодні немає аналогів у регіональному історіографічному просторі Південної України та Криму.

Серед безсумнівних здобутків серії «Біобібліографія кримознавства» хотілося б відзначити її крос-культурний характер. Ураховуючи історичну полікультурність кримських теренів книги серії націлені на максимально повне охоплення історичної спадщини всіх етносів і культур регіону. Окрім відповідної спадщини домінуючого російсько-українського населення виділимо також праці, спеціально присвячені кримськотатарській (вип.2, 9–10), польській (вип.14) і чеській (вип.6) проблематиці. На основі аналізу змісту чотирнадцяти випусків серії, що вже побачили світ, можна зробити висновок, що методологічною основою представлених у ній досліджень стала культурна поліфонія Кримського півострова – регіону, де за останні століття проявилася можливість реалізації відповідного потенціалу багатьох етносів.

Виокремимо й таку рису книжкової серії, як багаторівневність досліджень. При спільності домінантного об'єкту – історичний регіон Криму – у працях застосовуються різні методології – від описових краєзнавчих до історії ментальностей, соціальної психології, історії інтелектуального конструювання «образів простору» тощо. «Біобібліографія кримознавства» сформувалася як поле для синтезу досягнень вітчизняної та застосування новітніх підходів західної й пострадянської історіографії. На наш погляд, саме реалізація методологічних принципів і підходів, закладених в основу даної серії, може виступати дієвим засобом подолання методологічного традиціоналізму історико-краєзнавчих досліджень Півдня України на сучасному етапі. У певному сенсі поява самої серії стала своєрідною альтернативою поки ще домінуючому в регіональному просторі Південної України дискурсу краєзнавчого історієписання, який тяжіє до позитивістських установок.

Загалом є всі підстави стверджувати, що з реалізацією видавничого проекту «Біобібліографія кримознавства» виразно сформувався унікальний історіографічний феномен, аналогів якому в регіональному соціокультурному просторі, принаймні Криму й Південної України, немає. Спираючись на традиції попередників упорядників серії та її авторам удалося створити такий книжковий доробок, який, окрім власне дослідницької функції, відіграє ще й важливу роль репрезентації та актуалізації культурної спадщини регіону у сучасній інформаційній мозаїці Східної Європи. Хочеться щиро побажати нашим кримським колегам нових подвижницьких кроків і нових кримознавчих історичних праць – не менш цікавих, ніж ті, що вже побачили світ!

**В.В.Іваненко (Дніпропетровськ),
М.Е.Кавун (Дніпропетровськ)**